

**UNIVERSITATEA "PETRU MAIOR" DIN TÎRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

TEZĂ DE DOCTORAT

-Rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

Prof. univ. dr. Cornel MORARU

DOCTORAND:

Andreea-Maria SÂNCELEAN

TÎRGU MUREȘ

2015

**UNIVERSITATEA "PETRU MAIOR" DIN TÎRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**FICȚIONALITATE ȘI LUDIC: LEWIS CARROLL ȘI
LITERATURA ROMÂNĂ**

-Rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

Prof. univ. dr. Cornel MORARU

DOCTORAND:

Andreea-Maria SÂNCELEAN

TÎRGU MUREȘ

2015

CUPRINS

Argument	5
I. PROLEGOMENE. LITERATURA EUROPEANĂ A SECOLULUI AL XIX-LEA: IDEOLOGIE ȘI COORDONATE.....	9
1. Complexitatea fenomenului socio-cultural din Europa secolului al XIX-lea între ignoranță și „cultura spiritului”	9
2. Mutații culturale și estetice în literatura europeană a secolului al XIX-lea.....	22
2.1. Curente și reprezentanți. Modele culturale și literare.....	22
3. Aspecte ale victorianismului: sociale și estetice. Încadrarea lui Lewis Carroll în literatura victoriană.....	32
II. LEWIS CARROLL – SCRIITOR EMBLEMATIC AL VICTORIANISMULUI	45
1. Repere exegetice. Cronologie și tematică.....	45
2. Afinități – consonanțe.....	49
3. Profil biografic. Literatura pentru copii ca refugiu și subterfugiu.....	59
III. COMICUL ABSURD ȘI POETICA NONSENSULUI	75
1. „Țara Minunilor” și „Țara din Oglindă” – ficționalitate și discurs narativ. Lume de ficțiuni	75
1.1. Societate, cultură și civilizație în epoca victoriană	75
1.2. Ficțiune și realitate	81
1.2.1. Ficționalitate. Pledoarie pentru o poetică a lumilor posibile: underground vs. „lumea pe dos”	81
1.3. Alice în Țara Minunilor și Alice în Țara din Oglindă. Comicul absurd și poetica nonsensului.....	84
1.3.1. Imaginar și simboluri	84
1.3.1.1. Ușa – frontiera dintre lumi	84
1.3.1.2. Grădina – spațiul interzis	87
1.3.1.3. Bestiarul – Iepurele Alb, Iepurele de Martie, Omida, Porumbelul, Puiul de cerb, Grifonul și Falsa Broască Țestoasă, Leul și Unicornul, făpturile inventate	90
1.3.1.4. Oglinda.....	99
1.3.1.5. Cărțile de joc. Jocul de șah.....	101

1.3.1.6. Ducesa și Reginele	104
1.3.1.7. Regii	111
1.3.1.8. Timpul	114
1.3.2. Călătoria siderală ca subterfugiu	115
1.3.2.1. Fantasticul, miraculosul și straniul	115
1.3.2.2. Grotesc	119
1.3.2.3. Ludicul ca formă și funcție creatoare de cultură	121
2. Călătoria alegorică. Alegoristul: personaj și narator	124
2.1. Criza identitară	128
2.2. Duplicitate. Alteritate: Alice, Pisica de Cheshire, Dodo, Cavalerul Alb	135
IV. TEHNICA PREZENTEISMULUI ÎNTR-UN POSIBIL MODEL DE TRADUCERE. STUDIU DE CAZ: ALICE... – CELE PATRU VARIANTE DE TRADUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ	
	143
1. Introducere	143
2. Jocul de cuvinte. O poetică a calamburului	144
2.1. Omofonia	145
2.2. Omonimia	147
2.3. Paronimia	149
2.4. Polisemantismul	150
3. Omisiunile	153
3.1. Cuvinte incomplete	153
3.2. Falsa omitere a unor segmente de enunț	155
3.3. Omisiunea și omonimia	156
4. Numele proprii	157
5. Poezia	164
5.1. How doth the little crocodile	165
5.2. The Mouse's Tale	167
5.3. Jabberwocky	171
V. EXPERIMENTUL „LEWIS CARROLL” ÎN LITERATURA ROMÂNĂ	
	179
1. Inițierea: imaginar distorsionat. Ion Barbu – <i>După melci</i> vs. Lewis Carroll – <i>Aventurile lui Alice în Țara Minunilor</i>	179
2. Poetica nonsensului și absurdului: Lewis Carroll vs. Urmuz	191

3. Lumea pe dos – <i>Apunake și alte fenomene & Afară-de-Unu-Singur</i> și cele două cărți <i>Alice</i>	202
4. Metamorfoză și identitate în <i>Rinocerii, Aventurile lui Alice în Țara Minunilor</i> și <i>Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă</i>	212
5. Șerban Foarță și Lewis Carroll. Dincolo de jocul de cuvinte	222
6. Inițierea prin vis și joc: Mircea Cărtărescu vs. Lewis Carroll	229
7. Copilărie, vis și nebunie: Ruxandra Cesereanu și Lewis Carroll.....	238
8. Aventurile Luizei și ale lui Alice în țara viselor. Oniric și inconștient: Lewis Carroll vs. Corin Braga.....	245
Concluzii.....	255
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	259

FICTIONALITATE ȘI LUDIC: LEWIS CARROLL ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

- Rezumat -

Cele două aventuri ale lui Alice, în Țara Minunilor și în Țara din Oglindă, sunt unele dintre cele mai cunoscute cărți de literatură pentru copii din toate timpurile (traduse în numeroase limbi, inclusiv în esperanto și în latină¹), prin intermediul acestora scriitorul britanic Lewis Carroll asigurându-și un loc de seamă în rândul scriitorilor cunoscuți la nivel mondial. Totuși, deși locul pe care îl ocupă în cadrul acestui tip de literatură este unul binemeritat, atât *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor*, cât și *Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă* depășesc cu mult această încadrare. Adevărul este că cele două cărți au o multitudine de straturi și substraturi ce pot fi înțelese și apreciate de diferite categorii de cititori. Astfel, lectori de vârste fragede până la cei experimentați sunt fascinați de diverse elemente și caracteristici specifice celor două lumi create de Lewis Carroll. Această trăsătură a operei scriitorului britanic este ceea ce face ca imaginarul său să fie atât de unic și original pentru perioada literară căreia îi aparține (și nu numai), multe dintre tehnicile folosite, dintre structurile, dimensiunile, personajele și întâmplările create amintind de cele specifice literaturii și artei secolului următor, și anume modernismului, suprarealismului, absurdului și postmodernismului.

Astfel, *intenția* tezei de doctorat cu tema: *Ficționalitate și ludic: Lewis Carroll și literatura română* este de a pune cele două opere ale scriitorului britanic într-o nouă lumină, pornind de la studii similare, prin sublinierea caracterului inovator al scriiturii sale, studierea problemelor de traducere în limba română ridicate de acestea și realizarea unor trimiteri la literatura europeană, și îndeosebi la literatura română, a secolului XX.

Caracterul inovator al tezei constă în surprinderea lumilor lui Carroll în trăsăturile lor fundamentale, trecând prin toate straturile discursului literar, de la cel de suprafață până la cel de profunzime, urmând traseul unei călătorii imaginare ce antrenează simboluri profunde care evoluează pe fondul unei dimensiuni a jocului subconștientului/ inconștientului, cu elemente ale absurdului, suprarealismului, fantasticului, miraculosului, straniului, grotescului, stând sub semnul dominant al nonsensului și ludicului. Acestora li se adaugă și trecerea în revistă a ecourilor scriiturii lui Lewis Carroll în literatura română, abordări asemănătoare regăsindu-se și în alte lucrări de specialitate, însă acestea oprindu-se la simple trimiteri, lipsite de o analiză minuțioasă. Astfel, teza are în vedere afinitățile și consonanțele dintre cele două cărți *Alice* și

opere ale unor scriitori români, cum ar fi Ion Barbu, Urmuz, Grigore Cugler, Eugen Ionescu, Șerban Foarță, Mircea Cărtărescu, Ruxandra Cesereanu și Corin Braga.

De asemenea, teza are în vedere și problema traducerii textelor carrolliene, a dificultăților și provocărilor ridicate de acestea, subiect de un interes deosebit într-o epocă a globalizării, în care discuția cu privire la necesitatea traducerii concomitent cu cea a lecturării textelor în limba originală, îndeosebi în cazul unei limbi de circulație internațională cum este limba engleză, este în plină desfășurare. Astfel, am avut în vedere câte patru variante de traducere pentru fiecare din cele două cărți *Alice*, care au fost abordate din puncte de vedere diferite, în dorința de a sublinia cele mai bune opțiuni posibile în cazul problemelor ridicate de traducerea textului-sursă, propunându-se și alte variante de traducere, acolo unde este cazul.

Posibilele *capcane* ale tezei au fost determinate de ambiguitatea estetică specifică celor două microromane, ceea ce este posibil să fi dus la anumite generalizări sau aparente contradicții. De asemenea, abundența și diversitatea studiilor de specialitate dedicate celor două universuri create de scriitorul britanic a făcut selectarea celor asupra cărora ne-am oprit în prezenta teză destul de dificilă. Prin urmare, am preferat alegerea celor mai recente dintre acestea, precum și a celor pe care le-am considerat reprezentative pentru temele abordate, în detrimentul unor alte studii la fel de complexe și de valoroase și, probabil, mai cunoscute.

În ceea ce privește *metodologia de cercetare*, s-a apelat atât la metode tradiționale, cât și la metode moderne: analiză/ sinteză, inducție/ deducție, comparativă, contrastivă, tipologică, intertextuală, naratologică, psihanalitică, hermeneutică, semiotică, socio-culturală și receptare de tip interdisciplinar (poetică, stilistică, sociologie, antropologie).

Teza este structurată în cinci capitole: 1. *Prolegomene. Literatura europeană a secolului al XIX-lea: ideologie și coordonate*, 2. *Lewis Carroll – scriitor emblematic al victorianismului*, 3. *Comicul absurd și poetica nonsensului*, 4. *Tehnica prezenteismului într-un posibil model de traducere. Studiu de caz: „Alice...” - cele patru variante de traducere în limba română*, 5. *Experimentul „Lewis Carroll” în literatura română*, împărțite în subcapitole.

Astfel, în primul capitol al tezei de doctorat (*Prolegomene. Literatura europeană a secolului al XIX-lea: ideologie și coordonate*) am avut în vedere literatura europeană a secolului al XIX-lea, aflat la limita dintre ignoranță și „cultura spiritului”, oprindu-ne în partea introductivă asupra prezentării în detaliu a fenomenului socio-cultural al perioadei și mai ales a celor mai importante instrumente de modelare culturală, presa și romanul, precum și a dezvoltării noilor

forme de spectacol. Această prezentare a realității sociale și culturale a fost urmată de aducerea în discuție a schimbărilor culturale și estetice ce au avut loc în literatura europeană ca urmare a dorinței de rupere de trecut, reprezentat în acest caz de clasicism, detașare realizată într-o primă etapă prin intermediul curentului romantic, care a dus, în cele din urmă, la nașterea avangardei, a decadentismului și simbolismului, concomitent cu dezvoltarea unui curent opus acestora – realismul.

După analizarea trăsăturilor generale ale literaturii europene a secolului al XIX-lea, am avut în vedere specificul transformărilor produse în cadrul literaturii britanice a acestei perioade. Astfel, ne-am oprit asupra liricii alienării și disperării de la începutul veacului, aflată sub influența romantismului, dar și asupra poeziei ironice, a parodiei și pastişei, urmărind evoluția acesteia până la dezvoltarea poeziei epice, inspirată din basme și balade. Un parcurs asemănător a fost urmat și în cazul prozei, urmărind evoluția romanului realist și a unei sub-specii a acestuia, romanul social, cu principalii săi reprezentanți – Charles Dickens și W. M. Thackeray, în paralel cu evoluția prozei fantastice, care, asemenea poemelor epice, are ca punct de pornire nu doar basmele britanice, ci și pe cele europene. În acest context, ne-am oprit asupra locului pe care îl ocupă cele două opere ale lui Lewis Carroll în literatura epocii victoriene, scriitorul publicându-le ca literatură pentru copii, foarte probabil datorită specificului literaturii vremii, care prefera rațiunea și logica în detrimentul imaginației. De asemenea, am stabilit și câteva analogii între cele două cărți și opera unor alți prozatori britanici, cum ar fi George McDonald, John Ruskin și W. M. Thackeray.

Al doilea capitol al tezei (*Lewis Carroll – scriitor emblematic al victorianismului*) a avut ca obiectiv oferirea unor repere exegetice ale operei lui Lewis Carroll, organizate cronologic și tematic, pornind de la câteva aprecieri critice contemporane scriitorului britanic, care împărtășesc, din nefericire, același neajuns – cel de a considera cele două cărți ale acestuia ca literatură pentru copii. Acestea au fost urmate de studiile de critică ale secolelor XX și XXI, unde, în general, s-a observat o nouă abordare a celor două cărți *Alice*, acestea fiind surprinse în complexitatea lor și scoase, deși tacit, de sub tutela literaturii pentru copii. Printre titlurile menționate se numără cele care îl prezintă pe scriitorul britanic ca pe un precursor al literaturii secolului XX (*Lewis Carroll and „Finnegans Wake”* de J. S. Atherton, *Anthologie de l’humour noir* de André Breton, *Lupta cu absurdul* de Nicolae Balotă etc.), opiniile fiind, datorită complexității și ambiguității estetice a celor două romane, divergente. Acestora li se adaugă

studiile preocupate de o definire a literaturii, dar și a unei filosofii a nonsensului (*Philosophy of Nonsense: The Intuitions of Victorian Nonsense Literature* de Jean-Jacques Lecercle, *The Logic of Sense* de Gilles Deleuze, *An Anatomy of Literary Nonsense* de Wim Tigges), precum și volumele colective de studii de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, care aduc noi perspective asupra celor două lumi create de Carroll (*Semiotics and Linguistics in Alice's Worlds*, *Alice beyond Wonderland. Essays for the Twenty-first Century* etc.). De asemenea, am avut în vedere și prezența unor referințe critice la opera lui Lewis Carroll în spațiul cultural românesc, unde, însă, se observă, în general, o preocupare restrânsă pentru acestea.

Pentru o perspectivă mai amplă asupra poezicii celor două cărți *Alice*, ne-am oprit, în cadrul aceluiași capitol, și asupra afinităților și/ sau consonanțelor dintre acestea și operele unor alți scriitori europeni. În primul rând, am abordat subiectul afinităților dintre Lewis Carroll și operele literare sau filosofice ale unor predecesori sau contemporani ai săi, care au avut o influență deosebită atât asupra dezvoltării sale, cât și asupra operei, printre care se numără Blake, Wordsworth, Coleridge, Tennyson, Dickens și pre-rafaeliții.

Următorul subiect asupra căruia ne-am oprit a fost cel al literaturii nonsensului, ai cărei principali reprezentanți, dar și întemeietori, sunt Lewis Carroll și Edward Lear. În ciuda faptului că nu există dovezi biografice care să ateste faptul că cei doi contemporani ar fi avut contact unul cu opera celuilalt, corespondențele dintre creațiile lor literare sunt evidente. Totuși, în ceea ce privește esența literaturii create de aceștia, deosebirile sunt însemnate: dacă proza și poezia lui Carroll sunt „purely intellectual, mathematical and semantical”, poezia lui Lear este „emotional, musical and phonetical”².

A treia categorie de afinități și corespondențe pe care am avut-o în vedere este reprezentată de textele literare, și nu numai, care au urmat celor două cărți *Alice* și care și-au găsit, sub diverse forme, inspirația în specificul acestora. Printre acestea se numără romanul lui James Joyce, *Finnegans Wake*, unde limitele logicii și ale limbajului sunt forțate și fluidizate, dintr-o dorință de libertate și eliberare din convenționalul sufocant și clausturant, în căutarea exprimării a acelu „ceva” aflat dincolo de concret. Astfel, jocul de cuvinte³, bazat în special pe sonoritatea cuvintelor, dar și pe folosirea cuvintelor-valiză, concept introdus de Carroll odată cu poemul *Jabberwocky*, precum și mecanismul oniric al romanului⁴, amintesc atât de *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor*, cât și de *Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă*.

Aceeași preferință pentru lumea visului, precum și pentru structura specifică acesteia îl apropie pe Carroll de suprarealiști, alături de cea pentru nebunie și dicteul automat, pentru explorarea limbajului și a logicii, a limitelor spațiale și temporale. Aceste aspecte i-a determinat pe reprezentanții acestui curent să îl considere, nu precursorul lor în definiția comună a acestui termen, ci un umanist dintr-un alt secol care a gândit în același mod⁵. Astfel, suprarealiștii și-au căutat sursele de inspirație în opera lui Carroll, acesta fiind admirat, printre alții, de André Breton, care îl include în a sa *Anthologie de l'humour noir*.

Alături de trăsături specifice suprarealismului, am identificat și unele aparținând literaturii absurdului, cum ar fi subversiunea logicii, șarjarea clișeeilor prin repetarea obsesivă a acestora, parodiarea unor cântece și poezii a căror morală scriitorul britanic o transformă în opusul său sau în nonsens, libertatea cu care abordează regulile de limbaj, puterea de materializare a acestuia, personajele care închipuie fapte *als ob*, trimitând la degradarea umană, și agresivitatea acestora etc. Toate acestea îl apropie de operele celor pe care Nicolae Balotă îi consideră precursori ai literaturii absurdului, Christian Morgenstern și Alfred Jarry, dar și de cele ale scriitorilor ce dezvoltă propriu-zis o astfel de estetică, mai exact cele ale lui Franz Kafka, Albert Camus, Samuel Beckett și Eugen Ionescu⁶.

Ultima parte a celui de-al doilea capitol a fost dedicată profilului biografic al scriitorului britanic, acesta axându-se pe ideea literaturii pentru copii ca refugiu și subterfugiu și concentrându-se nu doar pe elemente biografice care să ducă la o înțelegere mai profundă a specificului creatorului celor două lumi, ci și, punctual, pe regăsirea unor astfel de elemente la nivel textual. Prin urmare, am surprins evoluția sa din primii ani de școală până după publicarea celor două cărți *Alice*, acordând o atenție deosebită relației pe care acesta a avut-o cu tatăl său și care a avut o influență puternică asupra revoltei sale împotriva autorității, precum și relației dintre acesta și familia Liddell, în special cea cu Alice, pe care o considera copila vieții sale⁷ și care la inspirat în crearea celor două lumi. De asemenea, am adus în discuție atitudinea acestuia față de prietenii săi copii și a acuzațiilor de pedofilie, evoluția sa literară, de la primele texte în versuri și în proză scrise pentru revistele familiei și care îi anunțau parcursul viitor, specificul acestora fiind strâns legat de atitudinea sa față de valorile victoriene, și, nu în ultimul rând, elementele biografice care, deși reduse semnificativ la număr față de primul manuscris *Alice's Adventures Underground*, abundă în paginile ambelor microromane. În realizarea acestui subcapitol am avut

în vedere, în primul rând, cea mai completă biografie a scriitorului britanic de până acum, *Lewis Carroll: A Biography* de Morton N. Cohen.

În capitolul III (*Comicul absurd și poetica nonsensului*) s-a trecut la analizarea celor două opere – *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor* și *Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă*, din punctul de vedere al relației dintre ficțiune și realitate, al tehnicilor narative și, mai apoi, la o analiză din perspectivă estetică, semiotică, hermeneutică etc.

În tratarea relației dintre ficțiune și realitate, ne-am oprit, în primul rând, asupra caracteristicilor prin care se definește epoca victoriană (societate, cultură și civilizație), pornind de la ideile antropologului Georges-Hubert de Radkowsky⁸. După identificarea celor trei elemente constitutive ale culturii: modelul (idealul), care determină conturarea unor reguli de comportament și care, la rândul lor, duc la crearea de produse culturale, urmată de demonstrarea caracterului intențional al culturii și definirea dimensiunii sociale a acesteia, am abordat problema civilizației specifice culturii. Având în vedere aceste idei, am identificat societatea victoriană ca fiind una culturală, în cadrul căreia cultura dominantă (globală) este cea reprezentantă de valorile și modelele comportamentale ale claselor sociale superioare. În acest context, am urmărit influența și implicarea acesteia în manifestările culturale și literare ale vremii, aceasta luând forma unei adevărate cenzuri, deși informale și indirecte, care a dus la conturarea unor curente artistice și literare, în cadrul cărora se înscriu și cele două cărți *Alice*, ce se opun modelelor și regulilor societății dominante, folosindu-se de tehnici subversive precum parodia și satira.

Subcapitolul următor, *Ficționalitate. Pledoarie pentru o poetică a lumilor posibile: underground vs. "lumea pe dos"*, a avut în vedere evoluția conceptului de *ficționalitate*, pornind de la arta văzută ca *mimesis*, trecând apoi la teoria *lumilor posibile* a lui Leibniz și la aplicarea acesteia în domeniul literaturii prin ideile lui Breitinger, Bodmer și Baumgarten. După definirea celor trei tipuri de lumi posibile identificate de Breitinger (lumi alegorice, esopice și invizibile) și identificarea trăsăturilor specifice acestora în Țara Minunilor și în cea din Oglindă, am considerat că cele două universuri create de scriitorul britanic transgresează aceste paradigme, apropiindu-se de *ficțiunea simpliciter*, introdusă de Baumgarten, și, mai exact, de cea *heterocosmică* ("imposibilă doar în lumea actuală"⁹).

Al treilea subcapitol al Capitolului III a fost dedicat comicului absurd și poeticii nonsensului așa cum se apar acestea la nivelul celor două discursuri narative. În acest sens, s-a studiat, în primul rând, imaginarul celor două lumi și simbolurile care îl populează. Ușa, simbol

al tranziției, apare cu o astfel de semnificație în câteva rânduri, aceasta fiind prezentă atât în vizuina Iepurelui Alb din Țara Minunilor, permițând accesul în grădina cu trandafiri, cât și sub forma oglinzii, ce funcționează asemeni unui portal care o duce pe eroină în Țara din Oglindă. În prima situație, dimensiunea redusă a ușii, precum și neputința eroinei de a trece prin aceasta, deși i se oferă atât cheia aurie care să o deschidă, cât și mâncăruri și băuturi miraculoase care o ajută să își schimbe dimensiunile, traduc neinițierea acesteia într-o lume a imaginației, unde regulile realității nu sunt valide. Abia după depășirea câtorva etape care duc la pierderea identității, urmată de recuperarea acesteia, îmbogățită, însă, Alice va reuși să treacă prin aceasta, ușa fiind echivalenta inițierii eroinei la un stadiu de cunoaștere superior. Având o semnificație asemănătoare, oglinda nu este doar o cale de acces la lumea de dincolo de Oglindă, ci și un instrument al accesării unei înțelegeri mai profunde asupra existenței. Efectele oglinzii nu sunt vizibile doar la un nivel superficial, ce ține de structura lumii imaginare (funcționarea memoriei în ambele sensuri, mai ales în sens invers, motivul dublului prezent prin frații Tweedle sau a pieselor de șah etc.), așa cum au fost identificate acestea în majoritatea studiilor de critică literară, ci și la un nivel mai profund, căci Alice ajunge nu doar să își pună întrebări asupra propriei identități, ci și asupra propriei existențe. Astfel, la finalul aventurilor sale, întrebarea cu care rămâne este dacă nu cumva viața întregă nu e decât un vis.

Grădina apare în ambele lumi, având, însă, valențe diferite. În Țara Minunilor, aceasta pare un spațiu edenic atunci când Alice o vede prin ușa miniaturală din vizuina Iepurelui Alb, numai pentru a descoperi, odată ajunsă acolo, că pacea pe care spera să o găsească este iluzorie, căci cea care domnește aici este Regina de Cupă, tiranul care amenință cu comdamnarea la moarte la fiecare pas. Considerată de exegeți fie un purgatoriu, fie o parodie a Edenului, grădina pare a fi unul dintre cele mai ascunse unghere ale subconștientului eroinei, unde aceasta se confruntă cu temerile sale profunde, care, în cele din urmă, o determină să nu se mai supună agresiunilor făpturilor ce populează Țara Minunilor, afirmându-și libertatea. În țara de dincolo de Oglindă, acest spațiu apare sub două forme. În primul rând, este vorba despre grădina cu flori vii, alegorie a claselor sociale superioare, care, deși promovează valori precum politețea, buna creștere și eticheta tipic victoriană, se dovedesc extrem de malițioase și ipocrite. Odată cu ieșirea din acest spațiu, eroina pătrunde într-o altă grădină, una care pare a se întinde pe întreg mapamondul, luând forma unei table de șah imense. Această structură presupune domnia logicii, ceea ce se și întâmplă în acest tărâm, doar că, așa cum procedează Carroll și în prima carte *Alice*,

rațiunea este împinsă până la limită, devenind excesivă și atingând nonsensul, dovedindu-și, astfel, limitarea.

În ceea ce privește fapăturile care populează cele două lumi, acestea sunt, cu câteva excepții, fie animale antropomorfe, fie personaje-piese/cărți de joc, iar simbolismul acestora este extrem de complex. Astfel, Iepurele Alb și cel de Martie se află în strânsă legătură cu lumea onirică și cu cea invizibilă, cel dintâi atrăgând-o pe eroină în Țara Minunilor, iar cel de-al doilea invitând-o să guste din lucruri nevăzute. Omida are un rol primordial în recăpătarea identității eroinei, căci acesta o ajută să țină sub control schimbările corporale, în timp ce Grifonul, Falsa Broască Țestoasă, Leul și Unicornul sunt monștri fabuloși, care, în aceste dimensiuni, par a avea mai multă realitate decât Alice însăși, care, aparent, îi visează. Pe de altă parte, Reginele, Ducesa și Porumbelul sunt anti-modele feminine, dar și umane, dominate fie de furie sau isterie, fie de imbecilitate, în timp ce Regii sunt, mai mult decât partenerii lor, autorități formale care încearcă, totuși, să își impună dominația. Chiar și timpul devine un personaj în Țara Minunilor, unul capricios și impulsiv, dar, prin intermediul căruia, scriitorul britanic caută să sublinieze calitatea subiectivă a acestuia, opunându-l timpului epocii victoriene utilitariste.

În continuare, s-au avut în vedere trăsăturile prin care călătoria imaginară a eroinei se construiește ca subterfugiu . Drept urmare, s-au făcut referiri la încadrarea celor două cărți în literatura fantastică, problematică abordată adesea în studiile de critică, observându-se ambiguitatea estetică specifică lumilor create de Carroll. Având ca punct de pornire definiția *fantasticului pur*, precum și a categoriilor estetice înrudite cu acesta, *straniul*, *fantasticul-straniu*, *fantasticul-miraculos* și *miraculosul*, de către Tzvetan Todorov, am identificat trăsături specifice a trei dintre acestea (*fantasticul pur*, *fantasticul-straniu* și *fantasticul-miraculos*) în microromanele studiate. Acestea se apropie de prima categorie prin ambiguitatea specifică, mai ales în *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor*, căci aceasta se pierde în cazul celei de-a doua aventuri a eroinei, îndeosebi dacă primul contact al cititorului a fost cu prima, unde mecanismul a fost dezvăluit, dar și prin faptul că cele două lumi deconstruiesc realitatea empirică, făcând loc imaginației, și creează o *anti-realitate*, unde creativitatea lucrează atât asupra logicii, cât și asupra limbajului și a noțiunilor comune de timp și spațiu. De asemenea, acestea se apropie de *fantasticul-straniu* prin faptul că straniețea întâmplărilor este explicată, în cele din urmă, căci acestea sunt produsul unei experiențe onirice, și de *fantasticul-miraculos*, și aceasta mai ales în al

doilea microroman, care se încheie cu o acceptare a supranaturalului, căci Alice, chiar dacă se trezește din vis, se întreabă dacă ea l-a visat pe Regele Roșu sau el a visat-o pe ea.

Mai apoi, au fost identificate și trăsăturile grotescului, în primul rând prin acel „surâs amestecat cu oroare”¹⁰ care domină cele două lumi, precum și prin construcția acestora ca lumi răsturnate, subterane sau inversate. În acest context își face loc și paralogismul, care, la Carroll, apare ca o „luare de atitudine social-etică”, fiind folosit pentru a sublinia discret tarele lumii reale și ale societății. În același registru se înscriu și fapăturile compozite, cum ar fi cele din poemul *Jabberwocky*, Valetul-Pește și Valetul-Broască din Țara Minunilor, precum și trăsăturile comportamentale și fizice ale unor personaje, cea mai reprezentativă fiind Ducea, în a cărei ilustrare Tenniel s-a inspirat din tabloul *A Grottesque Old Woman* de Quentin Metsys. În categoria monstruosului grotesc se înscriu și metamorfozele prin care trece Alice în primele ei aventuri, aceasta micșorându-se până aproape de dispariție sau lungindu-se până a ajunge să se asemene unui șarpe fabulos.

Dincolo de aceste aspecte, însă, elementul dominant al universurilor create de scriitorul britanic este ludicul, „factorul reglator, protector și salvator”¹¹, considerat ca formă și funcție creatoare de cultură, pornind de la ideile lui Johan Huizinga. Acesta consideră jocul parte inerentă a culturii, cele mai importante activități primordiale ale omenirii, inclusiv limbajul și mitul, având un caracter ludic. Astfel, într-o societate dominată de o seriozitate exacerbată așa cum a fost cea victoriană, Lewis Carroll a readus jocul în prim-planul manifestărilor literare, introducându-l nu doar prin competițiile și dansurile ce se desfășoară în Țara Minunilor și în Țara din Oglindă, ci și prin infiltrarea acestuia în structura acestor lumi, determinând jocuri de cuvinte și de perspective. Iar funcția creatoare a jocului implementat de Lewis Carroll a devenit evidentă și în plan artistic și literar după publicarea celor două cărți *Alice* prin influența pe care acestea au avut-o asupra manifestărilor de acest gen în secolul următor.

Finalul capitolului III s-a axat pe analizarea trăsăturilor specifice călătoriei alegorice. Astfel, aventurile eroine se dezvăluie ca un traseu figural urmat de aceasta în căutarea unor înțelesuri profunde, precum și a rezolvării unor conflicte interioare, Alice funcționând ca o *efigie* a viziunii lui Carroll asupra copilului, ființă care îmbină simplitatea și complexitatea, dotată cu o înțelegere deosebită a universului. De asemenea, trăsături ale alegoriei sunt identificabile și în ceea ce privește vestimentația personajelor, majoritatea animalelor antropomorfe purtând îmbrăcăminte și/ sau accesorii victoriene: Pasărea Dodo este imaginea burghezului vanitos,

purtând un baston elegant, Iepurele Alb, întrupare a burghezului ce se identifică cu funcția sa, fiind mereu în criză de timp, poartă vestă, evantai și nelipsitul ceas de buzunar etc.

Însă trăsăturile alegoriei se manifestă cel mai puternic prin criza identitară a eroinei și prin motivul alterității. În ceea ce privește primul aspect, este vorba despre background-ul socio-cultural al epocii victoriene și efectele nocive pe care industrializarea și capitalismul le-au avut asupra individului și care se regăsesc la nivelul discursului literar al lui Lewis Carroll prin pierderea identității suferită de eroină. Pornind de la *ethosul* definit de Dominique Maingueneau ca “o interiorizare a unor norme de viață”¹² și de la locul ocupat de acesta în domeniul retoricii, am subliniat faptul că acesta se regăsește în textul literar la nivelul idelor exprimate de acesta și a tonului specific, în cazul celor două cărți *Alice* fiind vorba de trei niveluri la care se conturează *garantul* lumilor etice reprezentate de acestea: autorul-narator, Alice și restul personajelor din cele două lumi. Interesantă, aici, este întâlnirea dintre ultimii doi garanți. Alice este reprezentanta burgheziei victoriene, prin intermediul său fiind definit *habitusul* acesteia (“arta de a trăi”, “maniera globală de a acționa”¹³). Prin urmare, având în vedere, setul de valori și principii, dar și de așteptări, cu care aceasta pornește în niște lumi ce par a fi asemenea celei din care provine (căci fapăturile din lumea visului au însemne specifice societății victoriene – vestimentație, accesorii, titlaturi etc.) este evident de ce intră în conflict cu celelalte personaje. Căci, în cazul acestora, este vorba de o diferență clară dintre *ethosul spus* și cel *arătat*, atât Țara Minunilor, cât și cea din Oglindă definindu-se, în cele din urmă, ca un *anti-ethos*. În cele din urmă, însă, eroina, cu al cărei *ethos* se identifică și autorul-narator, se întoarce spre sine, optând pentru propriile valori și credințe și renunțând la cele impuse, reușind să evadeze, astfel, din cele două lumi.

Problema alterității o ridică, inevitabil, și pe aceea a duplicității, în cazul scriitorului britanic aceasta fiind una destul de delicată. Prezența acestuia la nivel textual este identificabilă nu numai în calitatea sa de narator, ci și sub masca unor personaje cum sunt Pisica de Cheshire, Pasărea Dodo și Cavalerul Alb. În toate cele trei cazuri, deși fiecare dintre acestea poartă valențe diferite, Pisica de Cheshire fiind extreme de incisivă și de nesupusă, Pasărea Dodo fiind un gentleman cu o doză de vanitate (sanționată ironic de narator), care, însă, nu îl împiedică să acționeze ca adjuvant în aventurile eroinei, iar Cavalerul Alb întruchipând un Don Quijote neîndemânat și nostalgic, autorul își dezvăluie tendința de a demasca autoritatea formală, abuzul de putere, didacticismul și pragmatismul. Astfel, în ciuda biografiei sale, care îl înfățișează ca pe un gentleman victorian model, cu excepția ultimilor ani din viață, precum și a

momentelor în care se dedica cu totul prietenilor săi copii, acesta își scoate la lumină, prin intermediul celor trei personaje, tendințele subversive față de non-valoare și ipocrizie.

Capitolul IV (*Tehnica prezenteismului într-un posibil model de traducere. Studiu de caz: Alice ... - cele patru variante de traducere în limba română*) a avut în vedere problemele de traducere ridicate de cele două texte, pornindu-se de la câte patru variante de traducere ale acestora în limba română: *Alice în Țara Minunilor*, traducere și prefață de Eugen B. Marian (2003), *Alice în Țara Minunilor*, traducere de Aura Brais și traducerea versurilor de Vasile Poenaru (ediția a 2-a, 2006), *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor*, traducerea de Radu Tătărucă (2010), *Alice în Țara Minunilor și Alice în Țara din Oglindă*, traducere de Antoaneta Ralian și traducerea versurilor de Ioana Ieronim, respectiv *Alice în Țara din Oglindă*, traducerea de Mirella Acsente (2003), *Alice în Lumea Oglinzii*, traducere, prefață și note de Eugen B. Marian (2005) și *Prin Oglindă și ce a găsit Alice acolo*, traducere de Radu Tătărucă (2012).

Fiecare subcapitol a fost dedicat unei probleme de traducere: jocul de cuvinte, elipsele introduse în mod intenționat de autor, numele proprii și traducerea poeziei. În subcapitolul în care ne-am oprit asupra traducerii calamburului, am adus în discuție patru tehnici folosite de autor pentru obținerea acestuia: omofonia, omonimia, paronimia și polisemantismul. Cel care s-a ocupat de tratarea elipselor (omisiunilor) introduse de autor pentru a obține jocuri de perspective sau de limbaj (în realizarea căruia am pornit de la studiul realizat de lingvista Carla Marello) a fost structurat în trei părți, dedicate cuvintelor incomplete, falselor omisiuni a unor segmente de enunț, respectiv crearea calamburului prin omisiune și omonimie. În analizarea variantelor de traducere a numelor proprii am optat pentru gruparea acestora în trei categorii: nume proprii care denumesc trăsături specifice personajelor, cele care introduc elemente biografice, cele folosite în jocuri de limbaj și de perspective și numele proprii care denumesc fapțurile imaginare create de Carroll în cea de-a doua carte. În ceea ce privește traducerea poeziei, am ales trei exemple reprezentative: *How doth the little crocodile* (una dintre poeziile parodice, în cazul căreia am recomandat alăturarea unei note explicative care să facă trimitere la o parodie pe care am realizat-o pornind de la o poezie din literatura română, respectând tehnica folosită de autor), caligrama *The Mouse's Tale* (pe care am retradus-o în întregime, respectând atât conținutul, cât și prozodia și forma identificate în textul-sursă) și poemul *Jabberwocky* (unde am analizat prima strofă, care este și cea care încheie poemul, cuvintele ale căror efect sonor este însemnat, precum și prozodia și respectarea specificului paratextual al acestuia).

În cazul tuturor aspectelor și exemplor aduse în discuție s-au observat atât procedeele și efectele specifice textului-sursă, cât și fidelitatea variantelor de traducere studiate față de acestea, în fiecare situație fiind subliniată cea mai bună opțiune, precum și, acolo unde a fost cazul, intervenind cu modele de traducere proprii.

Cel de-al cincilea capitol al tezei (*Experimentul „Lewis Carroll” în literatura română*) trece dincolo de limitele spațiale și temporale ale scriiturii lui Lewis Carroll și, prin urmare, ale victorianismului, căutând să regăsească elementele specifice discursului celor două cărți *Alice* în literatura română a secolului XX. Astfel, în *După melci* de Ion Barbu apar inițierea și imaginarul distorsionat, unde elementul central este copilul, cu ingenuitatea, deschiderea și curiozitatea specifice, care îl determină să acceseze dimensiuni necunoscute, dar îi conferă și capacitatea de a face acest lucru. Transgresiunea pe care o experimentează ambii eroi este strâns legată de criza profundă care îi afectează, deși aceasta are implicații diferite, în cazul eroinei lui Carroll fiind vorba de o criză existențială, iar în poemul lui Barbu despre una existențială, copilul dobândind conștiința morții. De asemenea, cele două opere, *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor* și *După melci* se aseamănă prin atmosfera halucinantă, în generarea căreia somnul joacă un rol primordial, ducând la împletirea realului cu visul și la conturarea unui imaginar populat de creaturi neobișnuite, ambele având, în cele din urmă, același scop, acela de a reinstaura imaginația, cu misterul și magia specifice, trimițând cititorul dincolo de suprafața superficială a realității concrete.

Al doilea studiu comparativ a fost dedicat prozei lui Urmuz, ale cărei trăsături amintesc de literatura absurdului. Lumile create de ambii scriitori dau impresia unor carcere, care, deși sunt în aparență vaste, se dovedesc a fi spații limitate, chiar claustrante în cazul lui Urmuz, ai cărui eroi, spre deosebire de Alice, nu pot evada nici chiar după moarte. De asemenea, birocrăția, expresie a formei fără fond, este prezentă în universurile ambilor prozatori, prin supunerea personajelor acestora în fața unor legi care le desconsideră propria natură, impunându-le un destin artificial. Acest aspect este mult mai evident în universul urmuzian, unde reificarea personajelor este dată fie de funcționarea lor ca obiecte (ventilatorul Turnavitu), fie de înlocuirea unor părți ale corpului cu acestea. Degradarea ființelor umane este sugerată și de trăsăturile animaliere ale personajelor, acestea fiind o satiră a burghezului-marionetă, lipsit de imaginație. Scindarea ființei este sugerată prin prezența cuplurilor care se agresează permanent, cum sunt Ismail și Turnavitu sau Alice, care pretindea a fi două persoane. Această agresivitate este generată de dorința de putere, care se

dezvoltă până la tiranie, eroina lui Carroll fiind agresată verbal permanent de celelalte fături, iar personajele lui Urmuz ducând această violență la nivel fizic. O altă problemă abordată de cei doi este cea a sistemului juridic, care, golit de semnificații, funcționează doar formal. Toate aceste trăsături se răsfrâng, inevitabil, și asupra limbajului, unde clișeele și automatismele trădează aceeași golire de esență. Totuși, lumile create de scriitorul britanic sunt mai puțin întunecate decât cele ale lui Urmuz, care, deși folosește ludicul și comicul asemeni acestuia, nu le oferă eroilor săi nicio șansă de eliberare din universul ce a ajuns un mecanism care funcționează neîntrerupt în gol.

Lumea pe dos apare și în volumul de proză *Apunake și alte fenomene & Afară-de-Unu-Singur* al scriitorului român mai puțin cunoscut, Grigore Cugler, unde realitatea este deturnată spre absurd. Senzația este aceea a unei experiențe onirice dezvlântuite, unde legăturile cu contingentul sunt rupte definitiv, spre deosebire de lumile lui Carroll unde acestea se păstrează. Totuși, în universurile ambilor scriitori domină incongruențele, atât logice, cât și cele de ordin lingvistic. De aici și preferința pentru paralogism, atât Lewis Carroll, cât și Grigore Cugler părăd a urma principiul lui Unamuno: „Eu nu accept rațiunea, eu mă revolt împotriva ei”¹⁴. De asemenea, degradarea ființei e prezentă prin atributele animaliere ale personajelor sau prin reificarea acestora. Însă diferența majoră între cei doi scriitori constă în rafinamentul lui Carroll în încercarea sa de a sabota rațiunea, proza lui Cugler fiind excesivă atât în ceea ce privește incongruența specifică construcției lumilor sale imaginare, cât și frecvența cu care forțează limitele limbajului (deși acesta folosește, asemeni lui Carroll, cuvintele-valiză, structurile în oglindă, cuvintele inventate etc.). Astfel, atacurile asupra ordinii obișnuite devin previzibile, pierzându-și efectul dorit de autor.

În ceea ce privește problema metamorfozei și cea a crizei identitare, ne-am oprit asupra consonanțelor dintre cele două cărți *Alice* și piesa de teatru *Rinocerii* de Eugen Ionescu. În primul rând acestea se aseamănă prin atmosfera creată, ambii scriitori opunându-se unei abordări raționale. Astfel, deși întâmplările din *Rinocerii* nu sunt rezultatul unei experiențe onirice, atmosfera este una coșmarescă, prin transformarea tuturor personajelor, cu excepția eroului, în bestii furioase. Irumperea miraculosului în banal, care vine să tulbure ordinea obișnuită a lucrurilor, este prezentă în toate cele trei opere, contrastând cu așezarea burgheză, care, însă se păstrează aproape pe tot parcursul întâmplărilor. Un alt punct de întâlnire dintre Carroll și Ionescu este, astfel, cel al criticii adresate gândirii burgheze, ai cărei principali reprezentanți sunt

Iepurele Alb, respectiv Jean. Este vorba aici de două tipuri de dirijism: unul al rutinei, în mod evident pasiv, exprimat de Jean atunci când îi vorbește lui Bérenger despre viața sa, la fel cu a multor alora, și de situația în care se găsesc cele trei personaje prinse în ceaiul nebun din Țara Minunilor. Dar, mult mai profund decât acesta este dirijismul doctrinar, al cărui prizonieri sunt toate personajele din *Rinocerii*, cu excepția eroului. Acesta este strâns legat de pierderea individualității, care determină, inevitabil, atragerea acestora într-un proces de gregarizare din care nu pot să mai scape. Acest neant care se cascadează în interiorul personajelor se manifestă cel mai vizibil în domeniul logicii, unde ambii scriitori excelează în a ajunge la cele mai absurde concluzii. În acest context, dialogul dintre eroii, Alice și Bérenger, care își rămân fideli lor înșiși, și celelalte personaje ia forma unei lupte, care în piesa de teatru a dramaturgului român se transformă în violență fizică. Criza identitară cu care se confruntă eroul lui Ionescu atunci când se vede înconjurat de dobitoace, acesta dorind să se metamorfozeze la rândul său pentru a nu fi diferit, este asemănătoare cu cea a lui Alice, căci sufletul i se opune agresiunilor exterioare, refuzând să se lase modelat. În cele din urmă, asemenea eroinei lui Carroll, acesta se va ridica împotriva autorității, fără a reuși, însă, să evadeze din această lume. Ceea ce subliniază diferența esențială dintre lumile celor doi scriitori, căci în timp ce agresiunea lui Ionescu față de rațiune și realitate este constantă, Lewis Carroll delimitează clar lumea reală de cea onirică.

Ludicul este folosit atât de Carroll, cât și de poetul român Șerban Foarță ca o modalitate de salvare în fața metehnelor proprii, dar și celor ale realității. Fiindu-le specific un puternic sentiment de alienare, dar și o doză de dispreț față de societatea care îi înconjoară, aceștia aleg jocul ca pe o cale de evadare, ceea ce îi apropie, într-o anumită măsură, de literatura pentru copii, pe care ambii au abordat-o. Astfel, în volumul de poezie *Simpleroze*, accesibil doar copiilor și rafinaților (amintind în acest sens de cele două lumi imaginare create de scriitorul britanic), atmosfera este una a imponderabilității, dublată de dorința de înălțare. Aceeași lipsă a gravitației, sau reducere a acesteia, este prezentă și atunci când Alice cade în vizuina Iepurelui Alb, plutind printre diferite obiecte, până aproape să adoarmă. De asemenea, timpul este unul ireal/ ideal, al copilăriei, unde orele par a se scurge asemenea orologiilor lui Dali. Acest efect este obținut de Foarță prin jocul de cuvinte (palindrom, holorimă etc.), poezia sa alcătuindu-se asemenea unui labirint ce se reconstruiește permanent, iar la Carroll prin prezența personajului Timp, care poate fi îmbunat, în așa fel încât să facă cu orele orice dorești. Un alt punct comun celor doi autori este dat de construcțiile în oglindă, Foarță creând o lume imaginară cu ajutorul fotografiilor (tot un fel

de oglinzi) în *Istoriile unui matroz întors de pe Planeta Roz*. Aceștia li se adaugă jocurile de cuvinte, poetul român preferându-le, însă, pe cele care se bazează pe semn și sunet, și având un stil mult mai rafinat, în timp ce scriitorul britanic pune accent pe posibilitățile date de conținutul cuvintelor.

Ultima parte a acestui capitol a fost dedicată câtorva dintre textele în proză ale lui Mircea Cărtărescu, Ruxandra Cesereanu și Corin Braga, unde universul oniric este mult mai prezent. În romanele *Travesti* și *Visul (Nostalgia, în special REM)* ale lui Cărtărescu apare inițierea prin joc și vis, consonanțele dintre acestea și cele două lumi ale lui Lewis Carroll fiind multiple. Astfel, ambii scriitori manifestă o preferință pentru vârsta copilăriei și calitățile acesteia, care permit accesarea unor dimensiuni aflate dincolo de realitate, eroina aventurilor din *REM*, Nana, amintind în mod deosebit de Alice (nu are încă 12 ani, poartă o pijama cu iepurași în nopțile în care are visele inițiatice, este curioasă și pofticioasă asemenea eroinei lui Carroll, este aleasă de Egor, paznicul REM-ului, pentru a fi inițiată, așa cum Carroll o alege pe Alice, în visele induse de scoica fermecată dăruită de Egor apar elemente ce amintesc de aventurile din Țara Minunilor etc.). De asemenea, jocul, asemenea visului, se află în centrul întâmplărilor, reprezentând o modalitate de a pătrunde într-o ordine superioară lumii reale, unde poate fi accesată cunoașterea profundă. Această preocupare pentru dimensiunile adânci ale ființei și universului se traduce și printr-o fascinație a prozatorului român pentru tărâmurile subterane, simbol al subconștientului, unde pătrunde și Alice în primele sale aventuri. De asemenea, ambii scriitori folosesc motivul dublului și al gemelării, concomitent cu cel al oglinzii, gemenii Tweedle fiind și cei care îi dezvăluie eroinei lui Carroll posibilitatea ca ea să nu fie altceva decât un obiect din visul Regelui Roșu, într-o situație asemănătoare aflându-se și Nana, care, odată intrată în REM, află că este un personaj creat de un tânăr scriitor.

În ceea ce privește proza Ruxandrei Cesereanu, ne-am oprit asupra a două dintre romanele sale, *Tricephalos* (mai exact, *Peripețiile Alisei în Țara Newyorkeză*) și *Călătorie prin oglinzi*, considerând consonanțele cu cel de-al doilea mai valoroase, întrucât în primul este vorba, mai degrabă, de o supunere formală față de universul creat de Carroll în prima carte *Alice*, determinată de asumarea numelui eroinei acestuia. În schimb, mecanismul ce stă la baza celui de-al doilea roman este unul foarte asemănător celui din Țara Minunilor și din cea de dincolo de Oglindă, întrepătrunderea dintre real și vis fiind mult mai puternică în cazul romanului Ruxandrei Cesereanu. De asemenea, acestea se diferențiază prin atmosfera specifică, cea din *Călătorie prin*

oglinzi fiind plumburie, contondentă și plină de putreziciune pe alocuri, căci este cea a unui univers desacralizat și golit de magie, unde imaginația nu își găsește loc decât în vis, degradarea ajungând să afecteze chiar și îngerii. Însă cauza acestei vidări de umanitate este pierderea copilăriei (atât de prezentă în lumile lui Carroll), de care universul creat de Ruxandra Cesereanu suferă acut. Văduvirea de prezența copilului face ca visele să fie extrem de valoroase, motiv pentru care autoritățile sunt preocupate să le afle pe cele ale populației care încă mai are experiențe onirice. Strâns legat de motivul visului este și cel al nebuniei, normalitatea fiind reprezentată de ființele standardizate, cenușii, prinse în mișcarea mulțimilor, din care reușesc să evadeze doar cei doi eroi, Valentina și Antoniu. Oglinda apare și aici, nu doar ca simbol al cunoașterii, ci și ca unul malefic, al iluziei, prin care Antoniu este nevoit să treacă pentru a fi eliberat din sanatoriul unde fusese dus pentru că era acuzat de nebunie. Totuși, asemenea lui Alice, acesta reușește să treacă de testul oglinzilor, întorcându-se, însă, în aceeași lume cenușie.

Aceeași împletire permanentă, dar și mai acută, între realitate și vis este specifică și romanului *Luiza Textoris* al lui Corin Braga. Aceasta, alături de o puternică concretețe pe care visul o capătă, reușind să irumpă în lumea reală, influențând-o semnificativ. Fascinată de lumea visului, și folosindu-se de oglindă pentru a-și crea un dublu oniric, dar și pentru a călătorii în timp și spațiu, eroina lui Corin Braga ajunge să fie vampirizată de aceasta și absorbită cu totul, fără cale de scăpare (ea nu este o „privilegiată” asemenea lui Alice). Oglinda și visul sunt căi de acces către lumea acvatică a subconștientului, unde Luiza pătrunde pentru a-și rezolva conflictele interioare care o determină să respingă realitatea. Dar, spre deosebire de eroina lui Carroll, care nu permite ca *sinele* (care conține atât conștientul, cât și inconștientul) să îi absoarbă *eul* („centrul câmpului conștientului”¹⁵), aceasta se pătrunde atât de adânc în inconștient încât nu mai reușește să se elibereze. În zadar încearcă iubitul ei să o ghideze folosind un fragment din *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor* și tot în zadar aceasta își descoperă *animusul* și *anima* ce iau forma hermafroditului Joseph-Adela din cele mai ascunse unghere ale minții sale. Aceasta rămâne la limita dintre vis și realitate pentru eternitate, apărându-le celorlalți ca o Ofelie adâncită în somn, purtată de unduirile inconștientului.

Concluzii. Având în vedere îndeosebi acest ultim parcurs, teza de doctorat a reușit să sublinieze unele dintre cele mai profunde structuri ale discursului literar al unuia dintre cei mai apreciați, dar și controversați, scriitori britanici, și nu numai, încercând pentru prima dată realizarea unui astfel de studiu comparativ, rezultând din dorința de a transfera la un nivel mult

mai complex trimiterile și comparațiile între scriitura lui Lewis Carroll și cea a diferiților scriitori români care, în majoritatea cazurilor, au rămas la nivelul unor simple menționări.

Termeni-cheie: ficționalitate, nonsens, ludic, absurd, imaginar.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. BIBLIOGRAFIA AUTORULUI

LEWIS CARROLL

1. OPERA

CARROLL, Lewis, *The Annotated Alice. The Definitive Edition*, introducere și note de Martin Gardner, ilustrații originale de John Tenniel, W. W. Norton & Company Inc., New York, 1999.

2. TRADUCERI

CARROLL, Lewis, *Alice în Țara Minunilor*, traducere de Aura Brais, traducerea versurilor de Vasile Poenaru, cu ilustrațiile autorului, Editura Coresi, București, 2006;

CARROLL, Lewis, *Alice în Țara Minunilor*, traducere și prefață de Eugen B. Marian, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2003;

CARROLL, Lewis, *Alice în Țara Minunilor. Alice în Țara din Oglindă*, traducere de Antoaneta Ralian, traducerea versurilor de Ioana Ieronim, Editura Univers, București, 2007;

CARROLL, Lewis, *Aventurile lui Alice în Țara Minunilor*, traducere de Radu Tătărucă, ilustrații de Violeta Zabulică-Diordiev, Editura Cartier, Chișinău, 2010;

CARROLL, Lewis, *Alice în Lumea Oglinzii*, traducere, prefață și note de Eugen B. Marian, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2005;

CARROLL, Lewis, *Alice în Țara din Oglindă*, traducere de Mirella Acsente, Editura Corint, București, 2003;

CARROLL, Lewis, *Prin Oglindă și ce a găsit Alice acolo*, traducere de Radu Tătărucă, ilustrații de Lică Sainciuc, Editura Cartier, Chișinău, 2012 [e-book];

CARROLL, Lewis, *Scrisori pentru Alice (1842-1898). Opt sau nouă sfaturi înțelepte pentru compunerea scrisorilor (1890)*, traducere Alexandra Florescu, Marius Chivu, Mihaela Sipoș, Oana Andreea Ștefan, editor Antoaneta Tănăsescu, Editura MondoRo, București, 2011.

AUTORI ROMÂNI

1. OPERA

- BARBU, Ion, *Joc secund*, prefață de Dinu Pillat, Editura Eminescu, București, 1973;
- BRAGA, Corin, *Luiza Textoris*, Editura Polirom, Iași, 2012;
- CĂRTĂRESCU, Mircea, *Visul*, Editura Cartea Românească, București, 1989;
- CĂRTĂRESCU, Mircea, *Travesti*, Ediția a 3-a, Editura Humanitas, București, 2004;
- CESEREANU, Ruxandra, *Călătorie prin oglinzi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989;
- CESEREANU, Ruxandra, *Tricephalos*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;
- CUGLER, Grigore, *Apunake și alte fenomene. Afară-de-Unu-Singur*, prefață de Florin Manolescu, ilustrații de Carmen Nistorescu, Editura Compania, București, 2005;
- FOARȚĂ, Șerban, *Ethernul pheminin*, Editura Cartier, Chișinău, 2004;
- FOARȚĂ, Șerban, *Simpleroze*, Editura Facla, Timișoara, 1978;
- IONESCU, Eugen, *Cântăreața cheală. Teatru*, Vol. I, traduceri de Radu Popescu și Dinu Bondi, Elena Vianu, Sanda Șora, Marcel Aderca și Mariana Șora, prefață și antologie de Gelu Ionescu, Editura Minerva, București, 1970;
- IONESCU, Eugen, *Setea și foamea. Teatru*, Vol. II, traduceri de Marcel Aderca, Florica Șelmaru, Mariana Șora, Ion Vinea și Sanda Șora, Editura Minerva, București, 1970;
- URMUZ, *Schițe și nuvele... aproape futuriste...*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ion Pop, cuvânt de încheiere de Domenico Jacono, ilustrații de Jules Perahim, Editura Tracus Arte, București, 2012.

2. TEORIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ

- BRAGA, Corin (coord.), *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Dezbaterile Phantasma*, Editura Polirom, București, 2007;
- BRAGA, Corin (coord.), *De la arhetip la anarhetip*, Editura Polirom, București, 2006;
- CĂRTĂRESCU, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999;
- IONESCO, Eugène, *Între viață și vis. Convorbiri cu Claude Bonnefoy*, traducere Simona Cioculescu, Editura Humanitas, București, 1999;
- IONESCO, Eugène, *Note și contranote*, traducere din franceză și cuvânt introductiv de Ion Pop, Editura Humanitas, București, 2011.

B. BIBLIOGRAFIA CRITICĂ

1. VOLUME DE ISTORIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ

ALTICK, Richard D., *Victorian People and Ideas*, W.W. Norton, New York, 1973;

BARBILIAN, Gerba, *Ion Barbu. Amintiri*, Editura Cartea Românească, 1979;

BERNSTEIN, Serge și Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. IV, traducere de Monica Timu, ediție îngrijită, note și comentarii de Ovidiu Pecican, Editura Institutul European, Iași, 1998;

BRETON, André, *Anthology of Black Humour*, traducere și prefață de Mark Polizzotti, City Lights Books, San Francisco, 1997;

BODIU, Andrei, *Mircea Cărtărescu: monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2000;

CĂLINESCU, Matei, *Eugène Ionesco: teme identitare și existențiale*, Editura Junimea, Iași, 2006;

CHARLE, Christophe, *Les intellectuels en Europe au XIXe siècle. Essai d'histoire comparée*, postfață de Charle Christophe, Éditions du Seuil, Lonrai, 2001;

COHEN, Morton N., *Lewis Carroll. A Biography*, Vintage Books, New York, 1996;

COHEN, Morton N., *Reflections in a Looking Glass. A Centennial Celebration of Lewis Carroll, Photographer*, postfață de Roy Flukinger și Mark Haworth-Booth, Aperture Foundation, New York, 1998;

CROCE, Benedetto, *Histoire de l'Europe au XIXe siècle*, traducere și prefață de Henri Bedarida, Gallimard, Saint-Amand (Cher), 1994;

HUDSON, Derek, *Lewis Carroll: An Illustrated Biography*, Random House Value Publishing, New York, 1978;

LANGLAND, Elizabeth, *Nobody's Angels: Middle-Class Women and Domestic Ideology in Victorian Culture*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 1995;

LĂCĂTUȘ, Adrian, *Urmuz. Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2002;

MINCU, Marin, *Avangarda literară românească*, antologie, studiu introductiv și note bibliografice de Marin Mincu, Editura Minerva, București, 1983;

MUȘAT, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura Cartea Românească, București, 2008;

NEGRICI, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Vol. II, Editura Fundației PRO, București, 2003;

PETRAȘ, Irina, *Oglinda și drumul. Prozatori contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 2013;

POP, Ion, *Avangarda în literatura română. Momente și sinteze*, Editura Minerva, București, 1990;

POPA, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, versiune revizuită și augmentată, Vol. II, Editura Semne, București, 2009;

POPESCU, Simona (coord.), *Șerban Foarță 70*, Editura Paralela 45, București, 2012;

VASILE, Geo, *De veghe în lanul de proză. De la Mircea Eliade la Mircea Cărtărescu*, Editura Lumen, Iași, 2009;

WINKS, Robin William, *Europe and the Making of Modernity, 1815-1914*, Oxford University Press, Oxford, 2005.

2. VOLUME DE ESTETICĂ, TEORIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ

*** *Ion Barbu interpretat de...*, ediție îngrijită de George Gibescu, Editura Eminescu, București, 1976;

BACHELARD, Gaston, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*, traducere de Irina Mavrodin, în loc de prefață: *Dubla legitimitate* de Jean Starobinski (traducere de Angela Martin), Editura Univers, București, 1997;

BACHELARD, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1995;

BACHELARD, Gaston, *Flacăra unei lumânări*, traducere de Marina Baconsky, Editura Anastasia, București, 1994;

BACHELARD, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei. Eseu asupra imaginilor intimității*, traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1999;

BACHELARD, Gaston, *Psihanaliza focului*, traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1989;

- BALOTĂ, Nicolae, *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, București, 1971;
- BALOTĂ, Nicolae, *Urmuz*, Editura Dacia, Cluj, 1970;
- BÉGUIN, Albert, *Sufletul romantic și visul*, traducere și prefață de Dumitru Țepeneag, postfață de Mircea Martin, Editura Univers, București, 1998;
- BLOOM, Harold (ed.), *Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland*, Infobase Publishing, New York, 2006;
- BODIU, Andrei, *Mircea Cărtărescu*, micromonografie, Editura Aula, Brașov, 2003;
- BOLDEA, Iulian, *Modernism and Postmodernism in Romanian Poetry*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2015;
- BOLDEA, Iulian, *De la modernism la postmodernism*, Editura Universității „Petru Maior”, Tîrgu Mureș, 2011;
- BOLDEA, Iulian, *Romanian Literary Perspectives and European Confluences*, Edition Asymetria, Elancourt, France, 2011;
- BUCIU, Marian Victor, *Ionesco. Eseu despre onto-retorica literaturii*, Ediția a II-a, Editura EuroPress Group, București, 2007;
- CAMUS, Albert, *Mitul lui Sisif*, în „Fața și reversul. Nunta. Mitul lui Sisif. Omul revoltat. Vara”, traducere Irina Mavrodin, Mihaela Simion, Modest Morariu, introducere Irina Mavrodin, Ediția I, Editura Rao International Publishing Company, București, 1994, pp. 99-206;
- CARPENTER, Humphrey și Mari Prichard, *The Oxford Companion to Children's Literature*, Oxford University Press, Oxford, 1999;
- CĂLIN, Vera, *Alegoria și esențele*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969;
- CĂLINESCU, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, traducere din engleză de Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcan, traducerea textelor din „Addenda” (2005) de Mona Antohi, postfață de Mircea Martin, Editura Polirom, Iași, 2005;
- CIORĂNESCU, Alexandru, *Ion Barbu*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996;
- CISTELECAN, Al., *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, București, 1987;
- CISTELECAN, Al., *Top ten*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2000;

- COCCIA, Emanuele, *Viața sensibilă*, traducere Alex Cistelean, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2012;
- COWAN, Lyn, *Tracking the White Rabbit: A Subversive View of Modern Culture*, Brunner-Routledge, New York, 2002;
- DOLEŽEL, Lubomír, *Poetica occidentală. Tradiție și progres*, traducere de Ariadna Ștefănescu, postfață de Călin-Andrei Mihăilescu, Editura Univers, București, 1998;
- DURAND, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, Editura Nemira, București, 1999;
- DUVALMA, Carmen, *Eugen Ionescu și lumea refugiului total*, prefață de Florin Mihăilescu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2011;
- ECO, Umberto, *Poeticile lui Joyce*, traducere din italiană și prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Paralela 45, Pitești, 2007;
- FOARȚĂ, Șerban, *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Editura Facla, Timișoara, 1980;
- FORDYCE, Rachel și Carla Marengo (ed.), *Semiotics and Linguistics in Alice's Worlds*, Walter de Gruyter, Berlin, 1994;
- GALCHINSKY, Michael, *Otherness and Identity in the Victorian Novel*, în „A Companion to the Victorian Novel”, editori William Baker și Kenneth Womack, Greenwood Press, Westport, CT, 2002, pp. 403-420;
- GOLDTHWAITE, John, *The Natural History of Make-Believe: A Guide to the Principal Works of Britain, Europe, and America*, Oxford University Press, New York, 1996;
- HOLLINGSWORTH, Christopher (ed.), *Alice beyond Wonderland. Essays for the Twenty-first Century*, prefață de Karoline Leach, University of Iowa Press, Iowa City, 2009;
- HUIZINGA, Johan, *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, traducere de H. R. Radian, cuvânt înainte de Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București, 1998;
- JACKSON, Rosemary, *Fantasy: the Literature of Subversion*, Methuen & Co, New York, 1981;
- JAUSS, Hans Robert, *Experiență estetică și hermeneutică literară*, traducere și prefață de Andrei Corbea, Editura Univers, București, 1983;
- LAIU-DESPĂU, Octavian, *Din lumea jocurilor de cuvinte*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010;

- LOUGHLIN-CHOW, M. Clare, *The Sociological Contexts of Victorian Fiction*, în „A Companion to the Victorian Novel”, editori William Baker și Kenneth Womack, Greenwood Press, Westport, CT, 2002, pp. 69-82;
- MAINGUENEAU, Dominique, *Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*, traducere de Nicoleta Loredana Moroșan, prefață de Mihaela Mîrțu, Editura Institutul European, Iași, 2007;
- MANOLESCU, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, Editura Gramar, București, 2007;
- MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
- MATTHEWS, Richard, *Fantasy: The Liberation of Imagination*, Routledge, New York, 2002;
- MINCU, Marin, *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1981;
- MINCU, Marin, *Ion Barbu. Poezii*, Editura Pontica, Constanța, 1995;
- MOCEANU, Ovidiu, *Cuvinte și cărți*, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2006
- MOCEANU, Ovidiu, *Tratatul despre vis*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012;
- MORAN, Maureen, *Victorian Literature and Culture*, Continuum, New York and London, 2006;
- MORAR, Ovidiu, *Avatarurile suprarealismului românesc*, Editura Univers, București, 2003;
- NEGRICI, Eugen, *Literatura română sub comunism. Proza*, Editura Fundației PRO, 2002.
- Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Editura Paralela 45, 1996.
- NILSEN, Don L. F., *Humor in Eighteenth- and Nineteenth-Century British Literature: A Reference Guide*, Greenwood Press, Westport, CT, 1998;
- OLTEANU, Tudor, *Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea*, Editura Univers, București, 1977;
- PETRESCU, Ioana Em., *Ion Barbu și poetica postmodernismului*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006;
- POGGIOLI, Renato, *The Theory of the Avant-Garde*, traducere din limba italiană de Gerald Fitzgerald, Harvard University Press, Cambridge, 1968;
- PRICKETT, Stephen, *Victorian Fantasy*, Baylor University Press, Waco, Texas, 2005;

REICHERTZ, Ronald, *Making of the Alice Books: Lewis Carroll's Uses of Earlier Children's Literature*, Mc Gill – Queen's University Press, Quebec, 2000;

SÁBATO, Ernesto, *Înainte de tăcere*, traducere Gabriela Lozneau, Editura RAO International Publishing Company, București, 2008;

SÂNCELEAN, Andreea, *Femininity between Fantasy and Reality: Escaping to Wonderland*, Lambert Academic Publishing, Saarbrucken, 2012;

SCARLAT, Mircea, *Ion Barbu. Poezie și deziderat*, Editura Albatros, București, 1981;

Teodorescu, Dorin, *Poetica lui Ion Barbu*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978;

SIMION, Eugen, *Scriitori români de azi*, Editura Cartea Românească, București, vol.I –1974, ed.a II -a 1978, vol.II -1976, vol.III -1984, vol.IV-1989;

SIMION, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I-III, Editura Univers enciclopedic, București, 2001;

SIMUȚ, Ion, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994;

SIMUȚ, Ion, *Vămile posterității. Secvențe de istorie literară*, Editura Academiei Române, București, 2012;

TIGGES, Wim, *An Anatomy of Literary Nonsense*, Rodopi, Amsterdam, 1988;

TODOROV, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, traducere de Virgil Tănase, prefață de Alexandru Sincu, Editura Univers, București, 1973;

TOMUȘ, Ion M., *Pitoresc și absurd în dramaturgia lui Eugène Ionesco*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2011;

VIANU, T., *Introducere în opera lui Ion Barbu*, Editura Minerva, București, 1970;

VIANU, Tudor, *Figuri și forme literare*, Editura Casa Școalelor, București, 1946;

WALKER, Hugh, *Outlines of Victorian Literature*, Cambridge University Press, Cambridge and New York, 2011.

3. VOLUME DE ANTROPOLOGIE, FILOSOFIE ȘI PSIHLOGIE

BRETON LE, David, *Antropologia corpului și modernitatea*, traducere de Doina Lică, Editura Amarcord, Timișoara, 2002

Cavell, Marcia, *The Psychoanalytic Mind: From Freud to Philosophy*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1993;

EDWARDS, David, and Michael Jacobs, *Conscious and Unconscious*, Open University Press, Mainhead, England, 2008;

JUNG, Carl Gustav, *Puterea sufletului. Antologie. Prima parte: Psihologia analitică. Temeiuri*, texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, București, 1994;

JUNG, Carl Gustav, *Puterea sufletului. Antologie. A doua parte: Descrierea tipurilor psihologice*, texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, București, 1994;

KONINCK DE, Thomas, *Noua ignoranță și problema culturii*, traducere de Mihaela și Ion Zgărdău, Editura Amarcord, Timișoara, 2001;

LECERCLE, Jean-Jacques, *Philosophy of Nonsense: The Intuitions of Victorian Nonsense Literature*, Routledge, London, 1994;

NAGERA, Humberto, et al., *Basic Psychoanalytic Concepts on the Theory of Dreams*, Maresfield Library, London, 1990;

OIȘTEANU, Andrei, *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, Ediție ilustrată, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Nemira, București, 1998;

RADKOWSKI DE, Georges-Hubert, *Antropologie generală*, traducere de Florin Ochiană, Editura Amarcord, Timișoara, 2000.

4. STUDII DE TRADUCTOLOGIE

ECO, Umberto, *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*, traducere de Laszlo Alexandru, Editura Polirom, București, 2008;

IONESCU, Gelu, *Orizontul traducerii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004;

JEANRENAUD, Magda, *Universaliile traducerii. Studii de traductologie*, Editura Polirom, București, 2006;

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Tendențe în cercetarea traductologică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005;

LUPU, Coman (editor), *Traductologie: teorie și analiză*, Editura Universității din București, București, 2012;

PÂRLOG, Hortensia, Luminița Frențiu și Loredana Frățilă (editori), *Challenges in translation*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2010.

5. PERIODICE

BOLDEA, Iulian, *Ludicul avangardist* (despre Grigore Cugler), în revista „Vatra”, nr. 1-2, 2013;

BOLDEA, Iulian, *Abisalul oniric* (despre romanul *Luiza Textoris*, de Corin Braga), în revista „Vatra”, nr. 6-7, 2013;

BOLDEA, Iulian, *Un prozator de Nobel* (despre Mircea Cărtărescu), în revista „Apostrof”, nr. 7, 2015;

CONSTANTINESCU, Claudiu, *Visul în oglindă*, în „România literară”, Nr. 12, 1991;

GRIGURCU, Gheorghe, *Elanul antimetafizic*, în „Contemporanul. Ideea europeană”, Nr. 30-31, 1993;

NEGULEI, Carmen, *Ruxandra Cesereanu. Medalion*, în „Echinox”, Nr. 1-2-3, 1994.

SORA, Simona, *Onirism nevrotic*, în „România literară”, Nr. 25, 1993;

SOVIANY, Octavian, *Cartea supliciilor*, în „Apostrof”, Nr. 9, 1993;

STAFFORD BROWN, Jennifer, *Surrealists in Wonderland: Aspects of the Appropriation of Lewis Carroll*, în „Canadian Review of Comparative Literature”, March-June 2000, Vol. 27, Nr. 1-2.

6. DICȚIONARE

CERNĂUȚI-GORODEȚCHI, Mihaela, *Dicționar de personaje carrolliene*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2003;

CHEVALIER, Jean, și Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Vol. I-III, Editura Artemis, București, 1994;

SIMION, Eugen (coord.), *Dicționarul general al literaturii române*, Vol. C/D, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004.

7. SURSE INTERNET

ANGHELESCU, Mircea, „Destinul postum al lui Grigore Cugler” în *România Literară*, Nr. 35/2000, http://www.romlit.ro/destinul_postum_al_lui_grigore_cugler, [accesat în 16.09.2014];

ATHERTON, J. S., *Lewis Carroll and „Finnegans Wake”*, în „English Studies”, Vol. 33, Issue 1-6, 1952, pp. 1-14, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00138385208596874>, [accesat în 6.03.2015];

BECKER, Udo, *The Continuum Encyclopedia of Symbols*, The Continuum International Publishing Group, New York 2000, p. 86,
http://books.google.com/books?id=00kybj_-nBIC&printsec=frontcover&dq=the+continuum+encyclopedia+udo&hl=ro&ei=QKMXTuD SAYTItAbAwZWkDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCgQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false, [accesat în 1.04.2015];

BERNAYS, Anne, și Justin Kaplan, *Rereading: The Indestructible Alice*, în „The American Scholar”, Vol. 69, Nr. 2/ Spring 2000, pp. 138-141,
<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=5002346130>, [accesat în 9.10.2013];

BOLDEA, Iulian, Șerban Foarță: „Involuntar sau nu, toți scriitorii intră-n rezonanță unii cu alții, își dau replica, re-scriu”, interviu în „România Literară”, Nr. 47, octombrie 2012,
http://www.romlit.ro/erban_foar_involuntar_sau_nu_toi_scriitorii_intr_n_rezonan_unii_cu_alii_i_dau_replica_re-scriu, [accesat în 28.07.2014];

BURGESS, Anthony, *All about Alice*, în „UNESCO Courier”, May-June, 1986, pp. 7-10,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000747/074717eo.pdf>, [accesat în 6.03.2015];

CARROLL, Lewis, *Alice on Stage*, în „The Theatre”, Aprilie 1887, <http://www.alice-in-wonderland.net/books/onstage.html>, [accesat în 2.04.2015];

CARROLL, Lewis, *The Hunting of the Snark*, The Project Gutenberg EBook, 2008, Capitolele 4 și 5, <https://www.gutenberg.org/files/13/13-h/13-h.htm>, [accesat în 7.05.2015];

CÂNDEA, Monica, „Grigore Cugler și Apunakismul” în *Nord Literar*, Nr. 11-12 (66-67), Noiembrie-Decembrie 2008,
http://www2.nord-literar.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=69&Itemid=48, [accesat în 16.09.2014];

CERNĂUȚI-GORODEȚCHI, Mihaela, *Aventurile lui Alice în limba română*, în „Convorbiri Literare”, octombrie 2002, <http://convorbiri-literare.dntis.ro/MCERNAUTIoct.html>, [accesat în 15.05.2013];

CERNĂUȚI-GORODEȚCHI, Mihaela, *Lewis Carroll: Ceasuri eraticе*, în „Convorbiri Literare”, noiembrie 2002, <http://convorbiri-literare.dntis.ro/MCERNAUTInov.html>, [accesat în 3.03.2015];

CHIVU, Marius, *În cheia sexualității*, în „România literară”, Nr. 40 2003,
http://www.romlit.ro/n_cheia_sexualitii, [accesat în 4.08.2014];

CIOTLOS, Cosmin, *Decret de grațiere*, în „România literară”, Nr. 24, 2007, http://www.romlit.ro/decret_de_graiere, [accesat în 21.08.2014];

CIRLOT, Juan Eduardo, *A Dictionary of Symbols*, Dover Publications, Mineola, 2002, p. 85, http://books.google.com/books?id=-ECFg1a_6bgC&printsec=frontcover&dq=juan+eduardo+cirlot&hl=ro&ei=xqMXTom0OpD1sgapoMSsDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC0Q6AEwAQ#v=onepage&q&f=false, [accesat în 1.04.2015];

CORMOȘ, Alex, „Luiza Textoris @ Corin Braga”, în „Revista Echinox”, 17 Aprilie 2013, <http://revistaechinox.ro/2013/04/luiza-textoris-corin-braga/>, [accesat în 21.08.2014];

COȘOVEI, Ștefania, „*Visul e o parte a realității*”. *Interviu cu Mircea Cărtărescu*, în „Luceafărul de dimineață”, Nr. 9/ 8 aprilie 2009, <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12427>, [accesat în 11.11.2014];

DINIȚOIU, Adina, *Despre „ethernul pheminin”*, în „Observator Cultural”, Nr. 266-267, Aprilie 2005, http://www.observatorcultural.ro/Despre-ethernul-pheminin*articleID_13074-articles_details.html, [accesat în 28.07.2014];

DRUȚA, Gianina, *Epidemii onirice*, în „Cultura literară”, Nr. 398/ 22 Noiembrie 2012, <http://revistacultura.ro/nou/2012/11/epidemii-onirice/comment-page-1/>, [accesat în 22.08.2014];

HARVEY, David, *Paris, Capital of Modernity*, Routledge, New York and London, 2004, <https://books.google.ro/books?id=in1M2QejPokC&printsec=frontcover&dq=david+harvey+paris&hl=ro&sa=X&ei=Dg-MVefyJMnzUOeCg-AN&ved=0CDIQ6AEwAA#v=onepage&q=david%20harvey%20paris&f=false>, [accesat în 8.10.2013];

HOFSTADTER, Douglas R., *Translations of Jabberwocky*, în „Escher, Bach: An Eternal Golden Braid”, Basic Books, New York, 1980, <http://www76.pair.com/keithlim/jabberwocky/poem/hofstadter.html>, [accesat în 7.05.2015];

HOLDAWAY, Jeffrey, *Eight Important Works*, în „New Zealand Art Monthly”, August 2005, <http://archive.is/CkkgR>, [accesat în 15.05.2013];

HUGHES, John. *An Essay on Allegorical Poetry. With Remarks on the Writings of Mr. Edmund Spenser*, 1715, <http://spenserians.cath.vt.edu/TextRecord.php?textsid=33892>, [accesat în 14.10.2013];

INGHAM, Patricia, *The Language of Gender and Class: Transformation in the Victorian Novel*, Routledge, New York, 1996, <https://www.questia.com/read/103098982/the-language-of-gender-and-class-transformation-in>, [accesat în 4.10.2014];

MAGALANER, Marvin și Richard M. Kain, *Joyce: The man, the work, the reputation*, New York University Press, New York, 1956, <https://www.questia.com/read/3564038/joyce-the-man-the-work-the-reputation>, [accesat în 6.03.2015];

MERRIAM-WEBSTER Dictionary, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/snack>, [accesat în 7.05.2015];

MITCHIEVICI, Angelo, „În Oniria cu Luiza Textoris”, în „Revista Orizont”, p. 11, http://www.romaniaculturala.ro/images/articole/Orizont_p.11.pdf, [accesat în 21.08.2014];

OXFORD Dictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com>, [accesat în 13.01.2015];

POP, Ion, “Un urmuzian: Grigore Cugler” în *Tribuna*, Nr. 161/ 16-31 mai 2009, <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12783>, [accesat în 16.09.2014];

POPESCU, Raul, „Un roman oniric: Luiza Textoris de Corin Braga” în *Observator cultural*, Nr. 662/ Februarie 2013, http://www.observatorcultural.ro/Un-roman-oniric-Luiza-Textoris-de-Corin-Braga*articleID_28251-articles_details.html, [accesat în 21.08.2014];

PURICE, Oana, *Luiza în limbaj html*, în „Observator cultural”, Nr. 662/ Februarie 2013, http://www.observatorcultural.ro/Luiza-in-limbaj-html*articleID_28250-articles_details.html, [accesat în 22.08.2014];

SALMI, Hannu, *Nineteenth-Century Europe. A Cultural History*, Polity Press, Cambridge și Malden, 2008, http://books.google.ro/books?id=XpXlhBc5D6wC&printsec=frontcover&dq=hannu+salmi+nineteenth+century&hl=ro&sa=X&ei=ESrMUdX3Ksjsqgbl-4GwBQ&redir_esc=y, [accesat în 4.10.2013];

SALMON, Edward, *Juvenile Literature as It Is*, Henry J. Drane, London, 1888, <https://archive.org/details/juvenileliterat00salmgoog>, [accesat în 3.03.2015];

SHORTER, Clement King, *Victorian Literature: Sixty Years of Books and Bookmen*, Mead and Company, New York, 1897, <https://archive.org/details/victorianlitera00shorgoog>, [accesat în 15.05.2013];

SIMUȚ, Ion, „Al doilea Urmuz” în *România literară*, Nr. 23/ 2004, http://www.romlit.ro/al_doilea_urmuz, [accesat în 16.09.2014];

SLAVOIU, Vlad, „Un avangardist recuperat” în *Observator cultural*, Nr. 316/ Aprilie 2006, http://www.observatorcultural.ro/Un-avangardist-recuperat*articleID_15225-articles_details.html, [accesat în 16.09.2014];

SUSINA, Jan, *The Place of Lewis Carroll in Children's Literature*, Routledge, New York, 2010, <http://books.google.ro/books?id=OQXK9CU4KIUC&printsec=frontcover&dq=jan+susina+the+place+of+lewis+carroll+in+children%27s+literature&hl=ro&sa=X&ei=owTcUrrcAsPQygPT0ILICg&ved=0CDIQ6AEwAA#v=onepage&q=jan%20susina%20the%20place%20of%20lewis%20carroll%20in%20children's%20literature&f=false>, [accesat în 3.03.2015];

ȘIMONCA, Ovidiu, „Mi-am descoperit senzualitatea la 30 de ani.” *Interviu cu Ruxandra Cesereanu*, în „Observator cultural”, Nr. 352-353, Decembrie 2006, http://www.observatorcultural.ro/Mi-am-descoperit-senzualitatea-la-30-de-ani.-Interviu-cu-Ruxandra-CESEREANU*articleID_16746-articles_details.html, [accesat în 4.08.2014];

ȘTEFĂNESCU, Alex, *La o nouă lectură: Mircea Cărtărescu*, în „România literară”, Nr. 44/ 2011, http://www.romlit.ro/mircea_crtrescu, [accesat în 10.11.2014];

VASILACHE, Simona, *Condotierul fanteziei*, în „România literară”, Nr. 15/ 2009, http://www.romlit.ro/condotierul_fantezie, [accesat în 16.09.2014];

TERIAN, Andrei, *Alisa în țara literaturii*, în „România literară”, Nr. 18, 2005, http://www.romlit.ro/alisa_n_ara_literaturii?caut=alisa%20in%20tara%20literaturii, [accesat în 4.08.2014];

THOMAS, Donald, *Facing the World*, în „Alice in Wonderland. Third Norton Critical Edition”, Lewis Carroll, editor Donald J. Gray, W. W. Norton & Company, New York, Londra, 2013, <https://books.google.ro/books?id=sLeZ0h8PqiUC&pg=PT134&dq=donald+thomas+facing+the+world&hl=ro&sa=X&ei=P5PgVNXOJ8jmUsO0g8gK&ved=0CCAQ6AEwAA#v=onepage&q=donald%20thomas%20facing%20the%20world&f=false>, [accesat în 4.03.2015];

ȚURLEA, Stelian, *Corin Braga: „Îmi plac speculațiile intelectuale, am o adevărată bucurie să descopăr lucruri noi și să elaborez teorii despre ele”/ de Stelian Țurlea*, în „Ziarul Financiar. Ziarul de Duminică”, 14 Sept. 2012, <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/corin-braga-imi-plac-speculatiile-intelectuale-am-o-adevarata-bucurie-sa-descopar-lucruri-noi-si-sa-elaborez-teorii-despre-ele-de-stelian-turlea-10057707>, [accesat în 22.08.2014];

WHEAT, Andrew R., *Dodgson's Dark Conceit: Evoking the Allegorical Lineage of Alice*, în „Renaissance: Essays on Values in Literature”, Vol. 6, No. 2, Winter 2009, <https://www.questia.com/read/1G1-198849441/dodgson-s-dark-conceit-evoking-the-allegorical-lineage>, [accesat în 6.03.2015].

---

¹ Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, *Aventurile lui Alice în limba română*, în „Convorbiri Literare”, octombrie 2002, <http://convorbiri-literare.dntis.ro/MCERNAUTIOct.html>, [accesat în 15.05.2013].

² Wim Tigges, *An Anatomy of Literary Nonsense*, Rodopi, Amsterdam, 1988, p. 150.

³ Anthony Burgess, *All about Alice*, în „UNESCO Courier”, May-June, 1986, p. 44.

⁴ J. S. Atherton, *Lewis Carroll and „Finnegans Wake”*, în „English Studies”, Vol. 33, Issue 1-6, 1951, pp. 1-14.

⁵ Jennifer Stafford Brown, *Surrealists in Wonderland: Aspects of the Appropriation of Lewis Carroll*, în „Canadian Review of Comparative Literature”, March-June 2000, Nr. 1-2, p. 128.

⁶ Nicoale Balotă, *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, 1970, pp. 78-113.

⁷ Lewis Carroll, *Scrisori pentru Alice (1842-1898). Opt sau nouă sfaturi înțelepte pentru compunerea scrisorilor (1890)*, traducere de Alexandra Florescu, Marius Chivu, Mihaela Sipoș și Oana Andreea Ștefan, editor Antoaneta Tănăsescu, Editura MondoRo, București, 2011, p. 74.

⁸ Georges-Hubert de Radkowski, *Antropologie generală*, traducere de Florin Ochiană, Editura Amarcord, Timișoara, 2000, pp. 25-80.

⁹ *Poetica occidentală. Tradiție și progres*, traducere de Ariadna Ștefănescu, postfață de Călin-Andrei Mihăilescu, Editura Univers, București, 1998, p. 50.

¹⁰ Wolfgang Kayser apud. Nicolae Balotă, *op. cit.*, p. 59.

¹¹ Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, *op. cit.*

¹² Dominique Maingueneau, *Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*, traducere de Nicoleta Loredana Moroșan, prefață de Mihaela Mîrțu, Editura Institutul European, Iași, 2007, p. 235.

¹³ *Ibidem*, p. 247.

¹⁴ Miguel Unamuno apud. Nicolae Balotă, *op. cit.*, p. 18.

¹⁵ Carl Gustav Jung, *Puterea sufletului. Antologie. Prima parte: Psihologia analitică. Temeiuri*, texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, București, 1994, p. 129.